

Original Article

DOI:10.14456/jdl.2023.48

วิเคราะห์ปาราชิก 4 ในสมันตปาสาทิกาตามแนวกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน

An Analysis of the Four Pārājikāsikkhā in Samantapāsadikā According to the Current Thai Sangha Law

พระมหาขนบ สหายบุญโณ¹, พระมหาสรารวุธ ญาณโสภโณ^{2*}, พระจาดรงค์ อาจารย์สุโก³

Phramaha Khanob Sahayapunyo¹, Phramaha Sarawut Yanasophano^{2*},
Phra Jaturong Ajarasupho³

ARTICLE INFO

Name of Author:

1. พระมหาขนบ สหายบุญโณ, ดร.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย

1. Phramaha Khanob Sahayapunyo

Faculty of Religion and Philosophy,
Mahamakutbuddist University, ThailandEmail: Khanob.khe@mbu.ac.th

3. พระจาดรงค์ อาจารย์สุโก, ดร.

คณะพุทธศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

3. Phra Jaturong Ajarasupho

Faculty of Buddhism,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
ThailandEmail: rong2553@yahoo.com

Corresponding Author*:

2. พระมหาสรารวุธ ญาณโสภโณ

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย

2. Phramaha Sarawut Yanasophano

Faculty of Religion and Philosophy,
Mahamakutbuddist University, ThailandEmail: sarawut.yan@mbu.ac.th

คำสำคัญ:

ปาราชิก 4; สมันตปาสาทิกา; กฎหมายคณะสงฆ์ไทย; นิติกรรม

Keywords:

The four Pārājikāsikkhā; Samantapāsadikā Scripture;
Thai Sangha Law; The Justice Process

Article history:

Received: 06/09/2023

Revised: 16/11/2023

Accepted: 01/12/2023

Available online: 05/12/2023

How to Cite:

Sahayapunyo, P. K., Yanasophano, P. S., & Ajarasupho, P. J. (2023). An Analysis of the Four Pārājikāsikkhā in Samantapāsadikā According to the Current Thai Sangha Law, *Journal of Dhamma for Life*, 29(4), 100-111.

ABSTRACT

This research article has the primary objectives are to delineate the evolutionary trajectory and historical development of the Samantapasādika, assess the four Pārājikā rulings articulated within the Samantapasādika, and evaluate these rulings in light of contemporary Thai Sangha law. The research methodology employed for this study is predominantly documentary.

According to the research findings, the Samantapasādika serves as a commentary on various canonical texts, including the Vinaya Pitaka, the Mahavibhaṅga, the Bhikkhunī Vibhaṅga, the Mahavagga, the Chulavagga, and the Parivāra. The author, Phra Buddhakosajarn, adhered closely to the format of the original commentary penned by Kurundi and Maha-Atthakamahapaccari. Upon analyzing Parajika 4, it was discerned that the Parajika Judgment follows a specific format for each point, comprising the reliance on multiple individuals for decision-making in the First Parajika. The Second Parajika mandates an in-depth investigation into the details of evidence across five dimensions: object, time, occasion, price, and use. The Third Parajika necessitates the examination of six aspects of legal evidence: objects, time, place, weapons, postures, and special gestures. Meanwhile, the Fourth Parajika entails an inquiry into six facets of credibility, encompassing the accomplishments of the individual, the method employed, time, place, defilements that can be eliminated, and Dhamma that has been accomplished. In contrast to the stipulations of the current Thai Sangha law, where the criteria for adjudicating the four Parajikā are not treated as discrete components, but rather decisions are rendered by applying overarching settlement rules. This departure signifies a shift from the originally prescribed Vinaya standards to a legalistic framework. Consequently, the Vinaya's significance is perceived as diminished. Moreover, the protracted settlement procedure engenders misconceptions about the practice and results in delays in issue resolution, thereby adversely impacting the Sangha as a cohesive entity.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อนำเสนอประวัติและพัฒนาการของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา 2) เพื่อวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา 3) เพื่อวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ตามแนวกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า สมันตปาสาทิกาเป็นคัมภีร์ชั้นอรรถกถาอธิบายพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร ผู้แต่งคือพระพุทโธชยาจารย์ โดยอาศัยเค้าโครงอรรถกถาเดิม คือมหาอรรถกถา महापञ्चरी และกฐนที่เป็นหลัก ด้านวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 พบว่า การตัดสินปาราชิกมีรูปแบบเฉพาะแต่ละข้อ ดังนี้ ปฐมปาราชิกต้องอาศัยบุคคลหลายฝ่ายตัดสิน, ทุตติยปาราชิกต้องสอบสวนรายละเอียดหลักฐาน 5 ประการ คือ วัตถุ กาล โอกาส ราคา และการใช้สอย, ตุตติยปาราชิกต้องสอบสวนหลักฐานทางคดี 6 ประการ คือ วัตถุ เวลา สถานที่ อาวุธ อิริยาบถ และกิริยาพิเศษ, และจตุตถปาราชิก ต้องสอบสวนความน่าเชื่อถือ 6 ประการ คือ สิ่งที่อยู่อาศัยได้บรรลุ วิธีการ เวลา สถานที่ กิเลสที่กำจัดได้ ธรรมะที่ได้บรรลุ การวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ตามแนวกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน พบว่า ไม่ได้แยกเกณฑ์การตัดสินปาราชิกทั้ง 4 ออกเป็นข้อ ๆ แต่เป็นการตัดสินโดยภาพรวม โดยการนำกฐนิกกรรมมาใช้ ทั้งนี้ การลงนิกกรรม ได้เปลี่ยนแปลงจากที่พระวินัยกำหนดมาเป็นกฎหมายกำหนด ส่งผลให้พระวินัยถูกมองว่ามีความสำคัญลดลง อีกทั้งการลงนิกกรรมที่มีความซับซ้อน ส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจในการปฏิบัติ และปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ได้รับการตัดสินที่รวดเร็ว ก่อความมัวหมองแก่คณะสงฆ์โดยรวม

บทนำ

พระวินัยปิฎกแบ่งออกเป็น 5 คัมภีร์ คือ มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร มีอรรถกถาชื่อสมันตปาสาทิกา อันเป็นผลงานของพระเถระชาวชมพูทวีป ชื่อพุทโธชยาจารย์รจนาขึ้น เมื่อพระพุทธศาสนาล่วงไปแล้วประมาณพันปี พระเถระรูปนี้เป็นมหาปราชญ์ ที่พุทธศาสนานิกชนรู้จักกันมากในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท เพราะท่านได้แปลคัมภีร์อรรถกถาพระไตรปิฎกจากภาษาสิงหลมาเป็นภาษาบาลี จัดว่าเป็นงานใหญ่ชิ้นสำคัญ เป็นมรดกตกทอดมาถึงเราทั้งหลายจนถึงปัจจุบันนี้ เมืองไทยได้ใช้คัมภีร์ที่ท่านรจนาไว้เป็นหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมตั้งประโยค ป.ธ. 1-2 ถึงประโยคป.ธ. 9 โดยเฉพาะสมันตปาสาทิกาอรรถกถาพระวินัยปิฎกที่ท่านรจนาขึ้น โดยยึดเค้าโครงอรรถกถาเดิมคือ มหาอรรถกถา महापञ्चरी และกฐนที่เป็นหลักเค้าโครงอรรถกถาเดิม (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2557: คำนำ ก.)

อรรถกถาทั้งหลาย ซึ่งแก้ความพระบาลีนั้น พระอรรถกถาจารย์ผู้รจนามีความมุ่งหมายเพียงเพื่อจะเปิดเผยเนื้อความที่ยังลึกลับ โดยอรรถหรือโดยพยัญชนะให้ปรากฏชัดเท่านั้น หาได้มุ่งหมายจะอธิบายบทพระบาลีทุกข้อไม่ เพราะฉะนั้น ลักษณะของอรรถกถาจึงมีวิธีการเป็น 2 ประการ คือ อธิบายบทพยัญชนะอย่างหนึ่ง อธิบายความหมายอย่างหนึ่ง และทั้ง 2 วิธีนี้ ก็หาได้จัดสรรให้เป็นหมวดเป็นหมู่ไม่ ท่านทำคละกันไปตามลำดับ

บทแห่งพระบาลีที่มาถึงเข้า ที่อธิบายไว้เป็นเรื่องสั้น ๆ ก็มี เป็นเรื่องยาว ๆ ก็มี ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวแก่ความรู้ ความเข้าใจของผู้ใคร่ศึกษาทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่ในเรื่องพระศาสนาเท่านั้น ยังเป็นเครื่องส่องให้มองเห็นความเป็นไปของคนในสมัยสองพันกว่าปีล่วงมาแล้วอีกด้วยว่า มีความประพฤติอย่างไร มีจารีตประเพณีอย่างไร เรื่องเหล่านี้ เป็นเครื่องเทียบความเจริญความเสื่อมของหมู่ชน ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับพระศาสนา เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบัน ให้ต่อกัน เพราะฉะนั้น ปกรณ์อรรถกถา จึงจัดว่าเป็นเรื่องที่น่าน่าอ่าน น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2557: คำนำ ก.)

พระพุทธศาสนามีพระธรรมวินัยเป็นหลัก แห่งความประพฤติของผู้อยู่ในสังคมบรรพชิต แต่ก็เป็นธรรมดาของสังคมใหญ่ที่มีบุคคลอยู่ รวมกันเป็นจำนวนมาก ย่อมมีทั้งคนดีและคน ไม่ดีเมื่อมีกฎหรือระเบียบของสังคมก็ย่อมมี บุคคลไม่ดีฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎของสังคม ฝ่ายพระพุทธจักรก็เกิดมีอิทธิพลขึ้น เมื่อเกิดมีอิทธิพลขึ้น ก็มีกระบวนการในการระงับ อิทธิพลและมีวิธีการลงโทษตามควรแก่ โทษานุโทษ บรรพชิตหรือนักบวชเป็นสังคม ที่มีรูปร่างแตกต่างไปจากสังคมของฆราวาส บรรพชิตยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองด้วย การกระทำบางอย่างของภิกษุ นอกจากจะผิดพระวินัยพุทธบัญญัติแล้ว ยังผิดและต้องรับโทษตามกฎหมายของบ้านเมืองด้วย เช่น การฆ่าคน และการลักขโมย ฯลฯ (พระครูธรรมธร เจริญวิมล, 2559: 339-345)

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญาของไทยได้ให้อำนาจศาลเกี่ยวกับการสืบพยานไว้มากมาย เพราะในคดีอาญาการพิจารณา คดีจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินคดี คือ คู่ความศาล เป็นเพียงผู้คอยควบคุมกติกา ให้เป็นไปตามกฎกติกาและให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยเท่านั้น ด้านมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละสมณเพศเนื่องจากการกระทำความผิด อาญาและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ของต่างประเทศและประเทศไทย พบว่า ปัญหาของ พระสงฆ์ไทยที่ไม่ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย มีสาเหตุสำคัญจาก 2 ประการ คือ ปัญหาเกิดจากการปกครองคณะสงฆ์ และปัญหาเกิดจากการศึกษาของคณะสงฆ์ มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการสละสมณเพศ คือ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวล กฎหมายอาญา และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ด้านแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมกับประเทศไทย การบัญญัติกฎหมาย เพื่อคุ้มครองพระพุทธศาสนา เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาได้ อย่างยั่งยืนคือ มาตรา 29 เพื่อมิให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลยพินิจเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรกำหนดให้ฝ่ายพุทธจักรต้องเข้าไปรับตัวไว้ควบคุมเพื่อไต่สวนให้เป็นที่ประจักษ์เพื่อตัดสินลงโทษ ตามพระธรรมวินัยเสียก่อน และมาตรา 30 ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งชั่ง จะทำได้เฉพาะพระภิกษุที่กระทำความผิดซึ่งหน้า หรือต้องโทษอาญามาก่อน และตั้งศาลวินัยสงฆ์ โดยเฉพาะ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พุทธศักราช 2505 แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติพระสงฆ์ พุทธศักราช 2535 และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ซึ่งควรกำหนดวิธีการดำเนินการด้านพระธรรมวินัย ในรูปของการสอบสวน มีคณะกรรมการสอบสวนคล้ายกับรูปแบบของการลงโทษทางด้านวินัย ของข้าราชการพลเรือน และควรมีคณะกรรมการที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายเพิ่ม เพื่อช่วยเหลือในคำแนะนำ (พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย และคณะ, 2564: 143-159)

กระบวนการยุติธรรมในพระธรรมวินัยคือ การลงโทษภิกษุบรรพชิตผู้กระทำละเมิดพระวินัย กับกระบวนการยุติธรรมในกฎหมายของไทย คือการลงโทษชาวบ้านคฤหัสถ์ผู้กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายบ้านเมืองนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือการลงโทษภิกษุบรรพชิตนั้นไม่มีแต่เฉพาะที่เป็นปณัตติภิกษุชชะ คือกระทำโดยไม่มีเจตนาที่เป็นการล่วงละเมิดพระวินัย เพิ่มเติมเข้าไปด้วยแล้วก็ต้องรับโทษทางโลกวิชชะ เพิ่มเติมเข้าไปอีกด้วย ซึ่งทางชาวบ้านนั้น โดยหลักฐานแล้วการกระทำที่จะเป็นความผิด ต้องกระทำไปโดยมีเจตนา เช่น เจตนาฆ่าคน ลักทรัพย์ ฯลฯ แต่การกระทำบางครั้งแม้ไม่มีเจตนาที่เป็นความผิดด้วย เช่น จอดรถยนต์ในที่ห้ามจอด แม้ผู้กระทำไม่ได้ดูว่ามีเครื่องหมายห้ามจอดหรือไม่ก็มีความผิดแล้ว หรือความผิดลหุโทษต่าง ๆ ในประมวลกฎหมายอาญา ผู้กระทำไปโดยไม่มีเจตนากระทำผิด ก็ต้องได้รับโทษด้วย เป็นต้น (อิริราช มณีนาค, 2546: 137)

ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้กำหนดการลงโทษ ซึ่งเรียกว่า กฏนิคหกรรม แก่พระสงฆ์ผู้ละเมิดพระธรรมวินัย ไว้ในกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม นิคหกรรมจึงเป็นวิธีการลงโทษภิกษุตามพระธรรมวินัยเพื่อให้เช็ดหลาบใช้เพื่อลงโทษภิกษุผู้ก่อความเสียหาย ดังนั้นเมื่อเกิดกรณีพระภิกษุกระทำผิด หรือถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดพระวินัยร้ายแรงโดยเพาะการละเมิดปาราชิกทั้ง 4 ข้อ ข้อใดข้อหนึ่ง จึงทำให้เกิดการถกเถียงว่าจะยึดแบบการลงโทษตามพระวินัย หรือจะยึดแบบการลงโทษ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ประเด็นนี้ นาวาอากาศเอกทองย้อย แสงสินชัยได้กล่าวไว้ว่า เรื่องเกี่ยวกับพระ ถ้าจับหลักพระวินัยให้ถูกต้องได้ก็ไม่ยาก พระวินัยมีหลักการทำนองเดียวกับกฎหมาย คือมีองค์ประกอบหรือ "เกณท์" ที่ท่านกำหนดไว้ชัดเจนว่า การกระทำเช่นไรผิด เช่นไรไม่ผิด เพราะฉะนั้นจึงไม่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจหรือความเชื่อความเห็นของใคร แต่ขึ้นอยู่กับเกณท์ หรือหลักการ หรือองค์ประกอบที่ท่านกำหนดไว้ (ทองย้อย แสงสินชัย, 2564) ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ปาราชิก 4: เปรียบเทียบสมันตปาสาทิกากับกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำเสนอประวัติและพัฒนาการของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา
2. เพื่อวิเคราะห์ปาราชิก 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา
3. เพื่อวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ตามแนวกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ปาราชิก 4 : เปรียบเทียบสมันตปาสาทิกากับกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย

- 1) คัมภีร์สมันตปาสาทิกา อรรถกถาพระวินัยปิฎก ปฐมภาค บาลี/ไทย ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 2) พระราชบัญญัติลักษณะสงฆ์ฉบับ พ.ศ. 2505 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2 พ.ศ. 2535, และฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 3 ฉบับ 2560
- 3) กฎมหาเถรสมาคมว่าด้วยกฏนิคหกรรม ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิกหกรรม

2. ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง วิเคราะห์สมันตปาสาทิกา : มิติกฎหมายในปัจจุบัน เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร ในการวิเคราะห์เอกสารผู้วิจัยให้ความสำคัญบริบท (Context) หรือสภาพแวดล้อมของข้อมูลเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ ประกอบด้วยว่า มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองวิธีนี้จะเป็นข้อความแบบบรรยาย (Descriptive) โดยจะวิเคราะห์ไปตามเนื้อหาไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว ขึ้นอยู่กับประเด็นหรือปัญหาที่จะวิเคราะห์ และการเลือกของผู้วิจัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา
- 2) ศึกษาการอธิบายพระวินัยเฉพาะปาราชิก 4 สิกขาบท ในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา
- 3) เปรียบเทียบการอธิบายพระวินัยในมติพระราชบัญญัติลักษณะสงฆ์ปัจจุบัน
- 4) วิเคราะห์การอธิบายพระวินัยที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา
- 5) เสนอผลงานการวิจัย นำข้อมูลที่วิเคราะห์เสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive

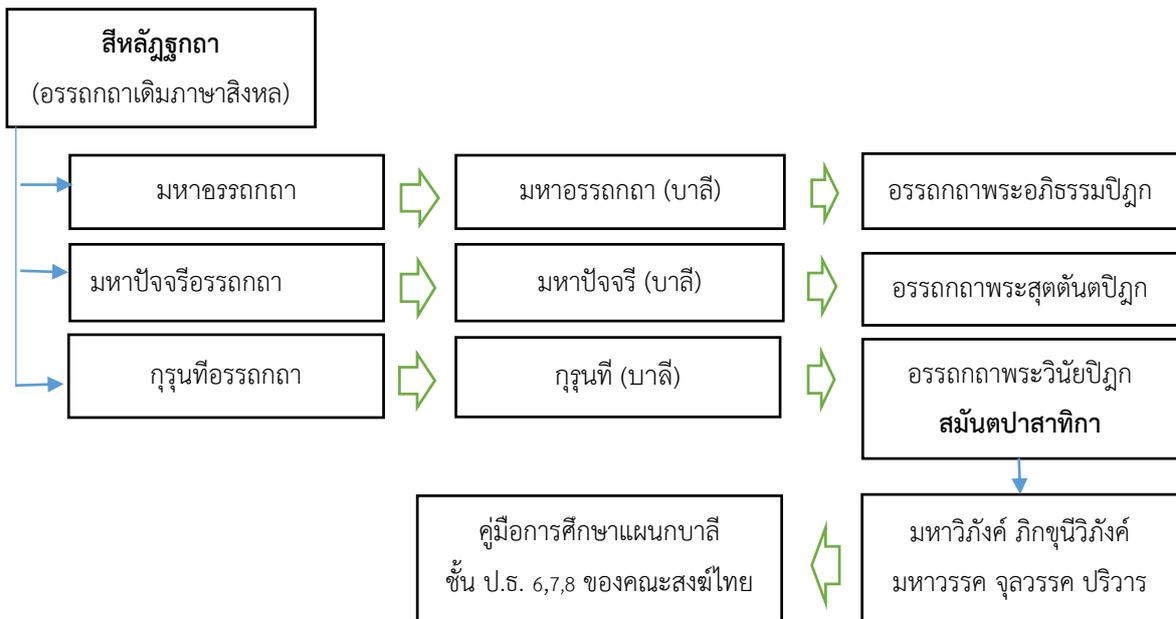
Analysis)

ผลการวิจัย

1. ด้านประวัติและพัฒนาการของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

จากการศึกษาประวัติและพัฒนาการของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา พบว่า คัมภีร์สมันตปาสาทิกาเป็นคัมภีร์ชั้นอรรถกถา ทำหน้าที่อธิบายพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภิกขุณีวิภังค์ มหาวรรค จุลวรรค และปริวาร ผลงานของพระเถระชาวชมพูทวีป ชื่อพุทธโฆษาจารย์ รจนาขึ้นโดยอาศัยเค้าโครงอรรถกถาเดิม คือมหาอรรถกถา महापञ्जरी และกรุนที่เป็นหลัก แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งมิได้แต่งโดยใช้ความรู้ของตนเท่านั้น แต่ก็อาศัยการค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์ที่มีอยู่ก่อนแล้วมาประกอบในการเขียนงานของตน การเขียนในลักษณะเช่นนี้จึงมีลักษณะเป็นงานวิจัย เมื่อมีลักษณะเป็นงานวิจัย จึงเป็นสิทธิของผู้เขียนที่จะเห็นด้วย หรือคัดค้านแนวคิดที่มีอยู่ในคัมภีร์เดิมก็

ได้ จะเห็นได้ว่า พระพุทธโฆษาจารย์มีทั้งเห็นด้วย และคัดค้านแนวคิดในคัมภีร์เดิม สิ่งใดที่ท่านเห็นด้วย ก็นำมาสนับสนุนในงานเขียนของท่าน ที่ไม่เห็นด้วย ท่านก็นำมาแสดงในงานของท่าน และท่านก็ชี้ให้เห็นว่า ไม่เห็นด้วยอย่างไร หรือไม่ก็แสดงให้เห็นว่าความเห็นเหล่านั้นไม่ถูกต้องอย่างไร ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ สมันตปาสาทิกาจึงมีลักษณะเป็นงานวิจัย สมันตปาสาทิกานั้นแบ่งออกเป็น 3 ภาค คือ ภาคที่ 1 อธิบายเนื้อหาในคัมภีร์วิภังค์ โดยเริ่มตั้งแต่พาหิรนิทาน เวิร์ยชกัณฑ์ และปาราชิกตามลำดับ ส่วนภาคที่ 2 อธิบายเนื้อหาในส่วนของมหาวิภังค์ เริ่มแต่สังฆาทิเสส ถึงเสขียวัตถ์ และในภิกขุณีวิภังค์ ภาคที่ 3 อธิบายเนื้อหาในส่วนของ มหาวรรค จุลวรรค และสุดท้ายคือปริวาร จากความสำคัญดังกล่าวนี้ คณะสงฆ์ไทยได้กำหนดใช้สมันตปาสาทิกาทั้ง 3 ภาคนี้ เป็นคู่มือในการศึกษาบาลีในระดับเปรียญโทและเปรียญเอก กล่าวคือ กำหนดให้ ภาค 1-2 เป็นหลักสูตรการศึกษาประโยค ป.ธ.7 วิชาแปลมคธเป็นไทย และใช้เป็นหลักสูตรศึกษาประโยค ป.ธ.8 วิชาแปลไทยเป็นมคธ ส่วนภาคที่ 3 นั้นกำหนดเป็นหลักสูตรประโยค ป.ธ. 6 วิชาแปลมคธเป็นไทย สาเหตุที่ได้ชื่อว่าสมันตปาสาทิกานั้น เพราะเป็นคัมภีร์ที่ก่อให้เกิดความน่าเลื่อมใสโดยรอบ

ภาพที่ 1: แสดงพัฒนาการของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

2. ด้านวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา

ด้านปฐมปาราชิกพบว่า หากมีภิกษุล่วงละเมิดสิกขาบทเข้าไปหาพระวินัยธรและสอบถามถึงความร้ายเกียดสงสัยของตน พระวินัยธรนั้นควรกำหนดให้ละเอียดว่า เป็นอาบัติอย่างไร ก็บอกไปตามนั้น หรือไม่เป็นอาบัติก็บอกว่าไม่เป็นอาบัติ แต่หากสอบสวนแล้ว ความผิดนั้นเข้าข่ายปาราชิก (อรรถกถาใช้คำว่าฉาयाแห่งปาราชิกปรากฏ) ก็อย่าเพิ่งบอกว่าเป็นอาบัติปาราชิก แต่ท่านมีวิธีปฏิบัติ คือให้ส่งภิกษุนั้นไปสอบถามจากภิกษุผู้ทรงวินัยหลาย ๆ รูปช่วยกันวินิจฉัย การที่พระวินัยธรส่งไปภิกษุผู้ต้องอาบัตินั้นไปหาบุคคลหลาย ๆ คน ก็เพื่อให้

ท่านเหล่านั้นได้ช่วยกันวินิจฉัย เป็นการกลั่นกรองโดยบุคคลหลาย ๆ คน ก็จะทำให้การวินิจฉัยไม่ผิดพลาด ในกรณีเช่นนี้ พระวินัยธรท่านก็คงทราบโดยแน่ชัดแล้วว่าภิกษุนั้นต้องปาราชิกหรือไม่ ดังนั้น หากท่านทราบโดยแน่ชัดแล้วว่าภิกษุนั้นต้องปาราชิกอย่างแน่นอน ท่านก็มีวิธีปฏิบัติเพื่อให้ภิกษุผู้ต้องอาบัตินั้นสำนึกได้ด้วยตนเอง โดยที่ผู้วินิจฉัยไม่จำเป็นต้องบอก อีกวิธีการหนึ่งที่น่ามาใช้ คือ แนะนำให้ภิกษุนั้นไปนั่งกำหนดกัมมัฏฐาน แล้วสอบอารมณ์ ผู้ที่ยังมีศีลบริสุทธิ์กัมมัฏฐานย่อมปรากฏชัด และหากภิกษุนั้นสามารถกำหนดกัมมัฏฐานได้อย่างแน่วแน่ จิตเป็นสมาธิ แสดงว่าศีลของเธอยังคงดี แต่หากนั่งกำหนดกัมมัฏฐานแล้ว จิตไม่สงบ มีแต่ความฟุ้งซ่าน กระวนกระวาย แสดงว่าศีลของเธอไม่บริสุทธิ์แล้ว (ต้องปาราชิก) ก็ควรบอกภิกษุนั้นให้จัดการตนเองตามที่ควรจะเป็น

ด้านทศปิณฑปาราชิกพบว่า หากมีภิกษุละเมิดสิกขาบทนี้ พระวินัยธรไม่ควรตัดสินในทันที แต่ควรสอบสวนรายละเอียดหลักฐาน 5 ประการ คือ วัตถุ กาล สถานที่ ราคา และการใช้สอย

1. ตรวจสอบวัตถุ หรือสิ่งของที่ถูกละเมิด พระวินัยธรควรสอบสวนให้ละเอียด เมื่อผู้ขโมยรับเป็นสัตย์ว่าได้ขโมยมาจริง ก็อย่าเพิ่งยกอาบัติขึ้นปรับ ควรสอบสวนขึ้นไปอีกว่า สิ่งของนั้นมีเจ้าของหรือไม่ และหากว่าสิ่งของนั้นมีเจ้าของ ก็ควรสอบสวนว่าเจ้าของยังหวงแหนหรือไม่ หากว่าภิกษุขโมยมาในเวลาที่ยังหวงแหน ก็ควรตีราคาแล้วปรับอาบัติ แต่หากเจ้าของหมดความหวงแหนแล้วก็ไม่ควรปรับอาบัติ (ปาราชิก) แต่กระนั้น หากเจ้าของให้นำมาคืนก็พึงคืนให้ไป เป็นการแสดงความรอบคอบในการวินิจฉัยอธิกรณ์ของพระวินัยธร และเป็นการเป็นการเปิดโอกาสให้ภิกษุนั้นยังมีพื้นที่ในพระธรรมวินัย

2. ตรวจสอบเวลา คือระยะเวลาที่ขโมย ที่ต้องพิจารณาถึงเรื่องเวลา ก็เพราะว่าสิ่งของบางอย่าง บางเวลาก็มีราคาแพง บางเวลาก็มีราคาลดลง พระวินัยธรพึงปรับอาบัติตามราคาของ ณ ขณะเวลาที่ภิกษุขโมยมา เช่น ภิกษุ ก.ขโมยทองคำหนักหนึ่งสลึง ราคา 5 มาสก (หนึ่งบาท) ในปี พ.ศ. 2555 ต่อมาในปี 2556 ทองคำนั้นมีราคาลดลงเหลือแค่สลึงละ 4 มาสก กรณีนี้จะต้องปรับอาบัติปาราชิก แก่ภิกษุ ก. ตามช่วงเวลาที่ทองคำมีราคา 5 มาสก เพราะเป็นช่วงเวลาขโมย จะตัดสินว่าไม่ต้องปาราชิก เพราะทองคำมีราคาลดลงเหลือแค่ 4 มาสก ซึ่งราคาไม่ครบบาทไม่ได้

3. ตรวจสอบสถานที่ หมายถึงสถานที่ ๆ ขโมย ภิกษุขโมยสิ่งของนั้นมาจากสถานที่ใด พระวินัยธรก็พึงปรับอาบัติตามราคาของในสถานที่นั้น ด้วยเหตุผลว่า ของอย่างเดียวกันในสถานที่หนึ่งอาจมีราคาพอสมควร แต่ในอีกสถานที่หนึ่ง อาจมีราคาแพงขึ้น หรือในสถานที่หนึ่งมีราคาแพง แต่ในอีกสถานที่หนึ่งอาจมีราคาถูกลง สิ่งของชนิดเดียวกันเกิดอยู่ในสถานที่ใด ๆ พึงปรับอาบัติตามราคาสิ่งของที่เกิดในสถานที่นั้น ๆ แต่หากสิ่งของนั้นเปลี่ยนไปอยู่ในอีกสถานที่หนึ่ง ซึ่งอาจจะมีราคาเพิ่มสูงขึ้นก็ได้ ก็ไม่พึงปรับอาบัติตามราคาสิ่งของ ของสถานที่ ๆ เปลี่ยนไปนั้น

4. ตรวจสอบราคาสิ่งของ หมายถึงราคาของ ของใหม่ ๆ ย่อมมีราคาแพงกว่าของเก่า ๆ พระวินัยธรไม่พึงตีราคาของด้วยราคาเดิมเสมอไป ยกตัวอย่างเช่น บาทร ชื่อมาใหม่ ๆ ยังไม่ได้ใช้ก็ย่อมมีราคาแพง และหาก

เป็นบาตรที่ทำด้วยวัสดุอย่างดี ก็ยิ่งแพงขึ้นไปอีก แต่เมื่อบาตรนั้นเปลี่ยนแปลงไปเช่น หล่นลงจนเสียรูปทรง มีรูทะลุ หรือขึ้นสนิมไปบ้าง ราคาที่ย่อมลดลง ดังนั้นจะปรับอบัติตามราคาเดิมคงไม่ได้

5. ตรวจสอบการใช้สอย หมายถึงการใช้สอย สิ่งของเครื่องใช้ทุกอย่างย่อมมีราคาลดลงเพราะผ่านการใช้สอย พระวินัยธรไม่พึงปรับอบัติตามราคาเดิม แต่ควรสอบถามให้ละเอียดว่าสิ่งของนั้นผ่านการใช้มากน้อยแค่ไหน

ด้านตติยปาราชิกพบว่า หากเกิดกรณีการสั่งฆ่า เป็นหน้าที่ของพระวินัยธรที่จะวินิจฉัยว่า การสั่งฆ่านั้นสำเร็จ ต้องพิจารณาหลักฐานทางคดี 6 ประการ คือ วัตถุ กาล โอกาส อาวุธ อิริยาบถ และกิริยาพิเศษ ทั้งหมดจะต้องตรงตามที่ผู้สั่งระบุเท่านั้น หากทำนอกเหนือจากคำสั่ง ความผิดตกแก่ผู้กระทำ ผู้สั่งไม่มีความผิด หากทำตามคำสั่งทุกประการ ความผิดตกแก่ผู้สั่งและผู้รับคำสั่งในขณะที่ทำการสำเร็จ

ด้านจตุตถปาราชิกพบว่า หากมีภิกษุกล่าวว่าได้บรรลุมรรคผล มีกระบวนการสอบสวนตามพระวินัยเพื่อซักฟอกหรือหาความน่าเชื่อถือ ด้วยชุดคำถาม 6 ข้อ เพื่อได้สวนและสอบสวนภิกษุนั้น คือ 1) ถามว่าได้บรรลุอะไร เป็นคำถามถึงธรรมที่ได้บรรลุ เพื่อสอบสวนว่า ผู้นั้นได้บรรลุธรรมอะไรบ้าง 2) ถามว่า ได้บรรลุด้วยวิธีอะไร เพื่อสอบถามถึงอุบายวิธี หรือวิธีพิจารณาหมวดธรรม 3) ถามว่า ได้บรรลุเมื่อไร เป็นคำถามถึงเวลาที่บรรลุ เช่น เช้า เที่ยง เย็น เป็นต้น 4) ถามว่า ได้บรรลุที่ไหน เป็นการถามถึงสถานที่ได้บรรลุ ที่พักกลางวัน หรือที่พักกลางคืน โคนต้นไม้ หรือราวป่า ฯลฯ 5) ถามว่า ละกิเลสประเภทไหนได้ เป็นคำถามถึงกิเลสที่ภิกษุนั้นละได้แล้ว เช่น กิเลสที่โสดาปัตติมรรคสามารถกำจัดได้ หรือกิเลสประเภทที่สกทาคามีมรรคกำจัดได้ 6) ถามว่า ได้ธรรมประเภทไหน เช่น บรรลุโสดาปัตติมรรค สกทาคามีมรรค อนาคามีมรรค ฯลฯ จะเห็นได้ว่าชุดคำถามทั้ง 6 ข้อนี้ ก็มีใช้เป็นเครื่องยืนยันว่า คำตอบที่ได้จากปากของภิกษุนั้นน่าเชื่อถือ ถึงแม้ภิกษุนั้นจะตอบคำถามได้ทุกประเด็นก็ตาม ซึ่งหากพิจารณากันแล้วคำตอบในลักษณะนี้ก็น่าจะเป็นการรับประกันความน่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง แต่ก็มีใช้โดยสิ้นเชิง ดังนั้น เพื่อเป็นการยืนยันว่า คำตอบของภิกษุนั้นน่าเชื่อถือได้อย่างสนิทใจหรือไม่ ท่านจึงมีวิธีการสอบสวนในอีกระดับหนึ่งซึ่งเรียกว่า “การสอบสวนในเชิงปฏิปทา ”

3. ด้านการวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ตามแนวกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน

พบว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในกฎหมายตราสามดวง ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ไม่ได้แยกเกณฑ์การตัดสินปาราชิกทั้ง 4 ออกเป็นข้อ ๆ อย่างเช่นในสมันตปาสาทิกา แต่เป็นการตัดสินโดยรวมโดยการนำกฏนิคหกรรมมาใช้ ลักษณะสำคัญของกฏนิคหกรรม เป็นระเบียบที่ออกโดยมหาเถรสมาคมเพื่อนำมาใช้แก้ปัญหาอธิกรณ์ซึ่งมีรูปแบบที่เหมาะสมกับการปกครองคณะสงฆ์ภายใต้กรอบการปกครองที่มีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไป การลงนิคหกรรมจึงมีรูปแบบที่เปลี่ยนไปจากรูปแบบเดิม กล่าวคือ ผู้มีอำนาจลงนิคหกรรมต้องมีคุณสมบัติตามที่พระวินัยกำหนด มาเป็นผู้มีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด แต่ก็มีข้อดี กล่าวคือ ช่วยให้การลงนิคหกรรมตามขั้นตอนพระวินัยซึ่งอาจถูกมองว่าล่าช้า ไม่เหมาะสมกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง มีความรวดเร็วเด็ดขาดเพราะดำเนินไปภายใต้กรอบกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง การลงนิคหกรรมตามกฎหมายตราสามดวง ดำเนินการโดยบุคคล หรือคณะบุคคล ซึ่งต่างจากการดำเนินการตามพระวินัย

ซึ่งเน้นสงฆ์เป็นสำคัญ มหาเถรสมาคมกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะผู้พิจารณา และคณะผู้พิจารณาดำเนินการ ในการลงนิกหกรรมตามฐานของความผิด โดยในขั้นต้นกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของภิกษุผู้มีอำนาจลง นิกหกรรมแต่เพียงรูปเดียว วิธีนี้เรียกว่า ผู้พิจารณา ซึ่งแบ่งเป็นผู้พิจารณาเจ้าสังกัด และผู้พิจารณาเจ้าของเขต ส่วนชั้นสูงขึ้นไป เป็นอำนาจของเจ้าคณะผู้ปกครองจำนวน 3 รูป เรียกว่า คณะผู้พิจารณา ซึ่งแบ่งเป็นคณะผู้ พิจารณาเจ้าสังกัดและคณะผู้พิจารณาเจ้าของเขต เป็นผู้มีอำนาจในการไต่สวนมูลฟ้องและพิจารณาวินิจฉัยลง นิกหกรรม คณะผู้พิจารณาแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือคณะผู้พิจารณาขั้นต้น คณะผู้พิจารณาชั้นอุทธรณ์ คณะผู้ พิจารณาชั้นฎีกา ซึ่งถ้าพิจารณารูปแบบคณะของผู้พิจารณาแล้วมีรูปแบบเดียวกันกับองค์คณะผู้พิพากษาในทาง บ้านเมือง ข้อเสียของการลงนิกหกรรมตามกฎหมายมหาเถรสมาคมฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ก็คือส่งผลให้พระวินัยถูก มองว่ามีความสำคัญลดลง ทั้งนี้เพราะผู้พิจารณา หรือคณะผู้พิจารณาไปอิงแอบอำนาจทางกฎหมายเป็นสำคัญ อีกทั้งการลงนิกหกรรมที่มีความซับซ้อนหลายขั้นตอนอาจส่งผลให้เกิดความไม่เข้าใจในการปฏิบัติ ผู้ถูกกล่าวหา อาจได้รับความไม่เป็นธรรม หรือระหว่างผู้ถูกกล่าวหา กับผู้มีอำนาจลงนิกหกรรมมีความสัมพันธ์เป็นการส่วนตัว ส่งผลให้เกิดความลำเอียงในการปฏิบัติ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาด้านประวัติและพัฒนาการของคัมภีร์สมันตปาสาทิกา พบว่าคัมภีร์สมันตปาสาทิกา หรือที่ เข้าใจกันโดยทั่วไป คืออรรถกถาพระวินัย ผลงานของพระพุทโธมาจารย์ชาวอินเดียแต่งขึ้นโดยอาศัยคัมภีร์อรรถ กถาพระวินัยเก่าซึ่งมีอยู่ก่อนแล้วในเกาะลังกา จนกลายเป็นผลงานที่มีทรงคุณค่าในวงการพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะในประเทศไทย คณะสงฆ์ได้กำหนดให้คัมภีร์สมันตปาสาทิกานี้ เป็นหลักสูตรในการเรียนบาลีตั้งแต่ ป.ธ. ๖ จนถึง ป.ธ. ๘ กล่าวได้ว่าผู้ที่ศึกษาคัมภีร์สมันตปาสาทิกานี้นิยมมีความเข้าใจกระจ่างชัดในพระวินัยปิฎก ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะผู้แต่งได้อธิบายพระวินัยปิฎกไว้อย่างแจ่มแจ้ง อีกทั้งยังได้สอดแทรกหลักคตินิยมคำ สอนสำหรับพุทธศาสนิกชนไว้อย่างครบถ้วน ดังที่ ธัช มั่นต่อการ กล่าวไว้ว่า คัมภีร์สมันตปาสาทิกา นับว่าเป็น วรรณคดีบาลีที่ทรงคุณค่าอย่างแท้จริง เพราะอุดมไปด้วยความรู้ทางพระวินัยอันเป็นข้อปฏิบัติของพระภิกษุสา มานเถรผู้รักษาพระธรรมวินัยและสืบทอดพระศาสนา และมีหลักธรรม คติธรรมสำหรับคฤหัสถ์เพื่อนำไปปฏิบัติ ในชีวิตประจำวันอีกด้วย (ธัช มั่นต่อการ, 2547: 138)

ด้านวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์สมันตปาสาทิกา พบว่า ในการตัดสินว่าภิกษุรูปใด ถูกกล่าวหาว่าประพฤติล่วงปาราชิก 4 ข้อใดข้อหนึ่งนั้น การกล่าวหาที่นั่นไม่ถือเป็นสิ้นสุดว่าผู้ถูกกล่าวหาจะขาด จากความเป็นภิกษุ ดังนั้น เมื่อมีภิกษุถูกกล่าวหา หรือมีภิกษุสงสัยในตนเองว่าละเมิดปาราชิกข้อใดข้อหนึ่ง จึง ต้องนำเข้าสู่กระบวนการสืบสวนทางพระวินัยเรียกว่ากระบวนการทางพระวินัยธร การสอบสวนจะมีวิธีการที่ แตกต่างกันไป ตามฐานความผิดของปาราชิกแต่ละข้อ การสอบสวนจึงต้องมีความละเอียดมากที่สุด พระวินัยธร ต้องเป็นผู้ฉลาดแตกฉานในพระวินัยเป็นอย่างดี เมื่อเกิดเหตุการณ์ในลักษณะเช่นนี้ในปัจจุบัน พระวินัยธรจึงต้อง ศึกษาให้ละเอียดถึงการอธิบายศัพท์เพิ่มเติมจากพระวินัยปิฎก ของพระพุทโธมาจารย์การที่เรียกว่า “บทภา

ชนีย์” หรือเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นแล้ว ที่เรียกว่า “วินิตวัตถุ” มาประกอบการวินัย อย่างที่ ธัช มั่นต่อการได้กล่าวไว้ว่า พระพุทธโฆษาจารย์นำพระบาลีมาอธิบาย ขยายเพิ่มเติม จากพุทธพจน์โดยตั้งชื่อว่า บทภาชนีย์ หมายถึง การจำแนกเนื้อความที่มีข้ออธิบายความต่างจากพระบาลีคือพุทธพจน์เดิม หรือ วินิตวัตถุ หมายถึง นิทานที่ยกมาเป็นตัวอย่างในการตัดสินอาบัติปาราชิกแต่ละข้อ (ธัช มั่นต่อการ, 2547 : 34-35)

ด้านการวิเคราะห์การตัดสินปาราชิก 4 ตามแนวกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน พบว่าการบังคับใช้กฎหมายคณะสงฆ์ หรือที่เรียกว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 สะท้อนให้เห็นการใช้อำนาจทางการปกครองของพระธรรมวินัยโดยมีขอบเขต 4 ประการ ดังที่ คทาฐ คเวสธมโม ได้กล่าวว่า การใช้อำนาจทางการปกครองของพระธรรมวินัยมีขอบเขต 4 ประการ คือ 1) วิวาหาธิกรณ์ คือกรรณกเถียงหรือโต้แย้งกันเกี่ยวกับพระธรรมวินัย 2) อนุวาหาธิกรณ์ คือการโจทก์หรือกล่าวหากันด้วยอาบัติต่าง ๆ 3) อาปัตตาธิกรณ์ คือ การต้องอาบัติ และ 4) กิจจาธิกรณ์ คือ กิจธุระที่สงฆ์จะต้องทำเมื่อเกิดมื่อธิกรณ์ขึ้น เมื่อมีข้อพิพาททางการปกครองของคณะสงฆ์ตามพระธรรมวินัยอันถือเป็นอำนาจหน้าที่ของคณะสงฆ์จะต้องวินิจฉัยตามหลักอธิกรณ์สมณะ 7 อีกทั้งหลักการดังกล่าวนี้ยังได้ปรากฏอยู่ในเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 มาตรา 24, มาตรา 25 ประกอบกับกฎหมายมหาชนฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ทำหน้าที่เสมือนเป็นศาล คือ ขั้นต้น ขั้นอุทธรณ์ และขั้นฎีกา (คทาฐ คเวสธมโม (เพ็งที), 2564 : 321) อีกทั้ง กระบวนการตัดสินตามพระธรรมวินัย และกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง สะท้อนให้เห็นปัญหาสำคัญคือการขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทางพระวินัยที่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดความเสียหายพระสงฆ์ ดังที่ พระครูวินัยธรสุริยา และคณะ ได้กล่าวว่า การตัดสินคดีของพระภิกษุสงฆ์ ควรมีการดำเนินคดีในแบบพระวินัยสงฆ์ และมหาเถรสมาคม และควรมีการทบทวนข้อบัญญัติ พ.ร.บ.คณะสงฆ์เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยกระบวนการไต่สวน สืบสวน พิจารณาคดีที่ใช้ต่อพระภิกษุในการใช้อำนาจศาล คือการถามคำให้การของจำเลย สิทธิในการมีทนายของจำเลย และสิทธิในการตรวจสอบพยานหลักฐาน ตลอดจนถึงควรระบุสิทธิความชอบธรรมที่พระสงฆ์ควรได้รับตั้งแต่การโดนกล่าวหา ระหว่างการดำเนินการ และเมื่อคดีสิ้นสุด หากไม่ได้รับความชอบธรรม ควรให้มีระบบอุทธรณ์ในศาลพระสงฆ์ (พระครูวินัยธรสุริยา และคณะ, 2564 : 156)

สรุป

กล่าวโดยสรุป การวินิจฉัยกรณีมีพระภิกษุถูกกล่าวหาว่าล่วงละเมิดพระธรรมวินัยร้ายแรง 4 ข้อ ข้อใดข้อหนึ่ง หรือแม้กระทั่งภิกษุที่มีความสงสัยว่าตนเองว่าได้ละเมิดพระวินัยในส่วนนี้หรือไม่ จะต้องนำเข้าสู่กระบวนการทางพระวินัยเพื่อวินิจฉัยตัดสิน โดยเป็นหน้าที่ของพระวินัยธรที่จะต้องสอบสวนให้ชัดเจนจนนำไปสู่การตัดสินที่ถูกต้อง ส่วนในทางกฎหมายคณะสงฆ์สงฆ์ ปัจจุบัน มีวิธีการสอบสวนเพื่อนำไปสู่การลงโทษแก่พระภิกษุที่ละเมิดพระธรรมวินัยร้ายแรง ที่เรียกว่ากฏนิคกรรมปรากฏในกฎหมายมหาชน ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2521) กระบวนการตัดสินตามพระธรรมวินัยถูกมองว่าไม่ทันต่อลักษณะของความผิดที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก ในขณะที่กระบวนการตามกฎหมายคณะสงฆ์ถูกมองว่ามีความซับซ้อน มากเกินไป ก่อให้เกิดความ

ล่าช้าต่อการตัดสินใจ ส่งผลให้เกิดความเสียหายแก่คณะสงฆ์ อีกทั้งยังถูกมองว่า กระบวนการทางกฎหมายให้ความสำคัญต่อกฎหมายมากเกินไปจนมองข้ามความสำคัญของกระบวนการทางพระวินัย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ปาราชิก 4 ในสมันตปาสาทิกาตามแนวกฎหมายคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ควรมีแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 และกฎหมายเถรสมาคม ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) เฉพาะส่วนที่ว่าด้วยการลงนิคหกรรม
- 2) ควรมีการแก้ไขคุณสมบัติของผู้มีอำนาจลงนิคหกรรม จากคุณสมบัติตามที่กำหนดในกฎหมายเถรสมาคมฉบับที่ 11 (พ.ศ.2521) โดยให้เพิ่มคุณสมบัติตามที่พระวินัยกำหนด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) กฎนิคหกรรม: การลงโทษตามพระวินัยหรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ 2505 ส่งเสริมหรือทำลายพระวินัย
- 2) กฎนิคหกรรม : มาตรการทางพระวินัย มาตรการทางกฎหมาย ส่งเสริมหรือขัดแย้ง
- 3) สมันตปาสาทิกา : แนวทางการตัดสินกรณีการละเมิดพระวินัยร้ายแรงการร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และฆราวาส
- 4) สมันตปาสาทิกา : การยกระดับการละเมิดพระวินัยร้ายแรงให้เป็นความผิดทางอาญา
- 5) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 : การยกเลิกกฎนิคหกรรมแนวโน้มความเป็นไปได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- คทาฐ คเวสกรมโม (เพ็งที). (2564). ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505. นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. คณะนิติศาสตร์: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ทองย้อย แสงสินชัย. นาวาอากาศเอก. (2564). ปรากฏการณ์พุทธ ชี้นำผิดหรือถูกต้องยึดหลักพระธรรมวินัย อย่ายึดความเข้าใจส่วนตัวตัดสิน. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2566. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/119085>
- ธัช มั่นต่อการ. (2547). การศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สมันตปาสาทิกาปฐมภาค. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระครูธรรมธร เจตยาภิบาล. (2559). พระวินัย : กฎหมายพระสงฆ์. วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 10(1), 339-345.

- พระครูวินัยธรสุริยา และคณะ. (2564). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละสมณเพศเนื่องจากการกระทำ
ความผิดอาญา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(2), 143-159.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. (2554). *ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล เล่ม 2*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏวชิรวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. (2557). *ปฐมสมันตปาสาทิกาแปล เล่ม 1*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏวชิรวิทยาลัย.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2505). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 79 ตอนที่ 115. 31 ธันวาคม 2505.
- สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). *คู่มือพระสังฆาธิการ (พ.ศ.2562)*.
กรุงเทพมหานครฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อริราช มณีนาค. (2546). *การศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมในพระวินัยปิฎกกับกระบวนการยุติธรรม
ของกฎหมายไทย*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย.
- I-law. (2564). *เปิดเกณฑ์การ “สี่กพระ” ตามพ.ร.บ.คณะสงฆ์-กฎหมายมหาเถรสมาคม*. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม
2566. เข้าถึงได้จาก <https://ilaw.or.th/node/5848>